

บทที่ 3

บริบททางสังคมการเมืองของเพลงกล่อมเด็กไทย

เพลงกล่อมเด็กทั้งสี่ภาคของไทยมีจำนวนกว่า 200 บทเพลง เฉพาะทางภาคกลาง ได้มีการรวบรวมไว้โดยกรมศิลปากร จากพระคำรัสของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ เพื่อแจกจ่ายเผยแพร่ไปยังมณฑลต่างๆ ก็มีถึง 168 บท ซึ่งงานวิจัยนี้จะขอนำบทเพลงบางส่วนจำนวน 52 เพลง มาทำการศึกษาหาสาระของเนื้อร้อง รวมทั้งนำเอาเนื้อร้องของเพลงกล่อมเด็กประเภทที่ไม่ได้แบ่งนัยยะใดบางเพลงมาแสดง เพื่อสร้างพื้นฐานความเข้าใจของเนื้อร้องในการสะท้อนเรื่องราวผ่านเพลงกล่อมเด็กให้สามารถเชื่อมโยงถึงสาระที่จะปรากฏต่อมาในสัญลักษณ์เชิงอำนาจ ที่จะทำการศึกษาค้นคว้าต่อไป

3.1 บริบทของเพลงกล่อมเด็กในทางดนตรี

เพลงกล่อมเด็ก เป็นศิลปะทางวรรณกรรมแขนงหนึ่งประเภทมุขปาฐะ ที่ไม่ปรากฏไว้เป็นลายลักษณ์อักษร(ขุนหัตถ์นคดา: 2538) เป็นการร้องแบบ ว่าตามกันมา มีเพียงการใส่ทำนองประกอบกันเนื้อร้องในบทกลอน ทั้งนี้ทำนองที่อยู่ในบทเพลงไม่มีรูปแบบที่แน่นอน ซึ่งเรียกว่า จับ เหล่ากล่อม เป็นบทร้อยกรองสั้นๆ มีคำคล้องจองต่อเนื่องกันไป ใช้คำง่ายๆ สั้นหรือยาวก็ได้ มีจังหวะในการร้องและทำนองที่เรียบง่าย ขึ้นอยู่บริบททางสังคมนั้นๆ ซึ่งทุกชาติทุกภาษา ถือเป็นเพลงบริสุทธิ์ที่บ่งบอกถึงความเจริญที่คกทอดกันมาทางวัฒนธรรมของชาติ บทเพลงเหล่านี้เกิดจาก ปากต่อปาก (Oral literature) หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นวรรณกรรมที่ล่องลอย ใจความของเพลงจะแสดงถึงความรักที่แม่มีต่อลูก และบางเพลงยังสะท้อนภาพของสังคมในท้องถิ่น เช่น การทำมาหากิน เหตุการณ์บ้านเมือง ณ ขณะนั้น ฯลฯ ด้วยเหตุนี้ เพลงกล่อมเด็กจึงเป็นการแสดงออกทางดนตรี เพื่อสื่อถึงนัยทางสังคมที่ปรากฏอยู่ในเนื้อร้องของเพลงกล่อมเด็ก

3.1.1 มิติเพลงกล่อมเด็กสากล

การบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับที่มาและผู้แต่งเพลงกล่อมเด็กนั้น ไม่มีพบหลักฐานที่แน่นอน แต่สิ่งที่ปรากฏอย่างชัดเจนคือ ในบรรดาประเพณีทั้งหลายของชนชาติต่างๆ ไม่มีประเพณีใดที่ตรงกันทุกชาติทุกภาษา เท่ากับประเพณีการกล่อมเด็กให้นอนด้วยวิธีการ และเสียงอันนุ่มนวลเนื่องจากสัญชาตญาณอย่างหนึ่งของมนุษย์ ที่แสดงออกมาในการนอนกล่อมเกลี้ยงบุตร ประเพณีนี้สืบทอดกันมานานปี มีการสันนิษฐานว่า “มีมาเกือบพร้อมกับการอุบัติของมนุษย์ชาติ” แม้จะไม่มีภาษาพูดอย่างปัจจุบันคงน่าจะแสดงออกด้วยการปรนนิบัติพิทักษ์ ตามมาด้วยการส่งเสียง อือออ ไปตามภาษาต่อมาจะได้พัฒนาเป็นเสียงสูงเสียงต่ำ

เมื่อมีภาษาเขียนเกิดขึ้น หลายชาติที่เจริญก่อนได้เกิดความคิดที่จะบันทึกบทเพลงสำหรับเด็กของคอนเอาไว้ (ซุซหัทคนัดดา: 2538) จากหลักฐานใน The world Book Encyclopedia, Chicago, Merchandise Mart Plaza 1956 v.7 หน้า 2857 - 2858, v.10 หน้า 4502 - 4530, v.11 หน้า 5274 - 5275, v.12 หน้า 5798 - 5802 และหลักฐานจากหนังสือแต่งโดย Arbuthnot ชื่อ Children and Books .rev.ed. Chicago. Scott, Foreman, 1957 หน้า 76 - 102 ทำให้ทราบว่าหลายชนชาติได้เริ่มสนใจเพลงกล่อมเด็กมานานแล้ว มีผู้ค้นคว้ารวบรวมบทเพลงกล่อมประจำชาติของคนไว้เป็นหลักฐานและเป็นหนังสืออ่านสำหรับเด็กหลายฉบับเช่น ที่อังกฤษ John Newberry จัดพิมพ์เมื่อ 1760 -1765 โดยได้รวบรวม Nursery Rhymes ต่างๆ ให้ชื่อว่า Mother Goose's Melody หรือ Sonnet for the Cradie ส่วนที่ อเมริกา ได้จัดพิมพ์โดยอัสยเค้าโครงของ John Newberry ในเวลาใกล้เคียงกันเป็นต้น ทั้งนี้จะขอยกตัวอย่างบทเพลงกล่อมเด็กภาษาต่างประเทศบางบท ดังนี้

1) Brother John

Are you sleeping Are you sleeping

Brother John Brother John

Morning Bell are ringing

Ding dong ding.

(Mother Goose's Melody)

2) Angel are Watching Over Me Tonight

Angel are watching over me tonight.

Angel are watching over me tonight.

As I'm closing my eyes

I remember a prayer

My mama sang to me.

Know the lord will always be with you

Tonight, tonight.

Angel are watching over me tonight.

Angel are watching over me tonight.

((Mother Goose's Melody)

3. The pronunciation (Chinese' s lullaby)Meaning

ying ying kun

嬰 嬰 困 ,

Baby you go to sleep

嬰 嬰 困 ,

yi ming da san cun

一 暎 大 三 寸 ;

Grow up to 3 inches one night

一 暎 大 三 寸 ;

ying ying xi

嬰 嬰 惜 ,

Baby you are so nice

嬰 嬰 惜 ,

yi ming da san chi

一 暎 大 三 尺。

Grow up to 3 yards one night

一 暎 大 三 尺。

(www.miniceter.com)

Japaness's Lullaby

お空は忙しく明日の仕度をします

osora wa isogashiku ashita no shitaku wo shimasu

(ท้องนภาเบื้องบน กำลังเตรียมตน สุวันพรุ่งอันวุ่นวาย)

貴方は此の夜に静かなさよならして

anata wa kono yoru ni shizukana sayonara shite

(ณ.คำคืนนี้ลูกเอ๋ย เจ้าจักเอ๋ยคำลา)

瞳を閉じお休み遊ばせ

me wo toji oyasumi asobase

(คนดีของแม่เจ้าจงหลับตา และนิทราเสียดิถีให้สบาย)

(www.miniceter.com)

3.1.2 มิติเพลงกล่อมเด็กในสังคมไทย

เพลงกล่อมเด็กในประเทศไทย ปรากฏอยู่ในทุกภาค ทั้ง ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคอีสาน และ ภาคใต้ ซึ่งมีขึ้นด้วยวัตถุประสงค์เดียวกันคือ กล่อมให้เด็กนอนหลับ เพลงกล่อมเด็ก จึงถือว่าเป็นกระบวนการกล่อมเกล้าขั้นพื้นฐานทางสังคม ที่ให้ความเพลิดเพลินทั้งผู้ร้อง และผู้ถูกกล่อม เพื่อรอการพัฒนาไปสู่การมีบทบาทในระดับสังคมที่เจริญขึ้นต่อไป มีการกล่าวกันว่า คนตรี ที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน มีรากฐานการพัฒนามาจากการร้องในบ้านเพื่อกล่อม (พูนพิศ พิศสมัย : 2529) ต่อมาจึงนำสู่เพลงร้องพื้นบ้านที่ไม่มีคนตรี นอกจากเครื่องประกอบจังหวะ และเป็นเพลงร้องคลอคนตรี เช่น ร้องประกอบการแสดงละครมีคนตรีรับเรียกว่าเพลงไทยแท้ ดังนั้น เพลงกล่อมเด็กจึงถือว่าเป็นการส่งสัญญาณของความบันเทิง ที่เริ่มจากการระบายออกทางความคิด และความรู้สึกเพื่อระบายอารมณ์ ให้เกิดความผ่อนคลายจากเหตุการณ์ในชีวิตประจำวัน ที่สะท้อนเรื่องราวทางสังคมที่ต้องแบกรับภาระหน้าที่อันหนักหนาสาหัส หรือความรักที่มีต่อครอบครัว ด้วยเหตุนี้ สารของแต่ละเพลง จึงสอดแทรกความหมายให้คิดและค้นหาเสมอ

อย่างไรก็ตาม ได้มีการรวบรวมเพลงกล่อมเด็กทั้ง 4 ภาค จากคำริของ สมเด็จพระยา ดำรงฯ โดยกรมศิลปากรที่หน้าที่รวบรวมเพลงกล่อมเด็ก หรือที่เรียกว่า กลอนกล่อมเด็กและบทเห่กล่อม จากทุกภาคของประเทศไทย ได้กว่า 200 บท และยังได้มีผู้แต่งขึ้นใหม่บางส่วน ซึ่งจะเห็นได้ว่า เพลงกล่อมเด็ก เป็นสิ่งที่มีคุณค่าทางสังคม เนื่องจากเพลงกล่อมเด็กสามารถนำมาศึกษาถึง คติชาวบ้าน ได้ เพื่อศึกษาถึงพิธีการต่างๆ (กิ่งแก้ว อัครถาวร:2519) ของชุมชนนั้นๆและสามารถศึกษาเชื่อมโยงในระดับต่างประเทศได้ ด้วยเหตุนี้ เพลงกล่อมเด็ก จึงเป็นงานศิลปะหนึ่งที่สามารถนำมาศึกษาถึงนัยทางสังคมการเมืองไทย ที่แฝงอยู่ในบทเพลง เพื่อนำมาอธิบายบริบททางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองไทย ต่อไป

3.2 บริบทของเพลงกล่อมเด็กในมิติต่างๆ ในสังคมไทย

“เพลงกล่อมเด็ก” เป็นศิลปะเพลงพื้นบ้านประเภทหนึ่ง ซึ่งถ่ายทอดทางมุขปาฐะ(Oral Literature) ที่ได้ มีการสืบทอดกันเป็นระยะเวลาที่ยาวนานและเป็นเพลงที่ปรากฏอยู่ในทุกภาคของประเทศไทย ถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญและมีคุณค่าอย่างหนึ่งของสังคมไทย เช่นเดียวกับ ศิลปวัฒนธรรมแขนงอื่นๆ เพลงกล่อมเด็กยังสะท้อนให้เห็นถึงความคิดและภูมิปัญญาของบรรพบุรุษในแต่ละท้องถิ่นที่ได้สร้างแบบแผนทางวัฒนธรรมที่เป็นความรู้เกี่ยวกับสภาพการดำรงชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ และลักษณะทางสังคม ความรู้และวิถีชีวิตเหล่านี้ ได้รับการถ่ายทอดสืบต่อมายังคนรุ่นหลัง โดยผ่านกระบวนการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับสถานการณ์ในปัจจุบันกลายเป็นวัฒนธรรมท้องถิ่น

เพลงกล่อมเด็กปรากฏอยู่ทั่วทุกภาคของประเทศไทย ซึ่งแต่ละท้องถิ่นจะมีชื่อเรียกที่แตกต่างกัน ทางเหนือเรียกว่า “เพลงอ้อลูก” หรือ “อ้อจาจา” ภาคกลางและภาคอีสานเรียกว่า “เพลงกล่อมเด็ก เพลงกล่อมลูก” และภาคใต้เรียกว่า “เพลงร้องเรือ เพลงชาน้อง เพลงช้าน้อง เพลงน้องนอน และเพลงเปล” (มัลลิกา คณานุรักษ์ : 2524 : 1) บทร้องจะเป็นคำคล้องจองใช้คำธรรมดาสามัญทั่วไป ที่แสดงความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อเด็กและธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและสภาพทางสังคมที่สอดคล้องแตกต่างกัน เช่น การแสดงความรักของแม่ที่มีต่อลูก อบรมสั่งสอนจริยธรรม และที่สำคัญบางเพลงยังเป็นการระบายอารมณ์ ความคับแค้นใจ ซึ่งเป็นเครื่องผ่อนคลายความเหน็ดเหนื่อย รวมทั้งความเครียด ดังที่ (สุริวงษ์ พงศ์ไพบูลย์ 2521 : 77) อธิบายว่า “...ผู้เลี้ยงจะได้เพลิดเพลินกับเสียงตัวเอง บางคนเสียงดีก็อวดเสียงไปในตัว หากมีความพอใจที่พูดออกมาแล้วก็เอามาผูกขึ้นเป็นเพลงกล่อมเด็กเป็นการระบายความอัดอั้น” เพลงกล่อมเด็กได้สะท้อนเรื่องราวในสังคมหลายด้านทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ดังนี้

3.2.1 เพลงกล่อมเด็กที่สะท้อนความรู้สึก

เนื้อหาของเพลงกล่อมเด็กที่สะท้อนอารมณ์ความรู้สึก มีความหมายที่สื่อถึงความรัก ความห่วงใย ทั่วไป ที่บุพการีมีต่อบุตร สาระของเพลงจึงเป็นการแสดงความรักที่บริสุทธิ์ ไม่มีนัยอื่นๆ สอดแทรกมาในเนื้อหา ได้แก่

3.2.1.1 เพลงเจ้าเนื้อละมุน (ภาคกลาง)

เพลงเจ้าเนื้อละมุน (ภาคกลาง)

เจ้าเนื้อละมุนเอ๋ย	เนื้อเจ้าอุ่นเหมือนสำลี
แม่มิให้ผู้ใดต้อง	เนื้อเจ้าจะหอมองสี
ทองดีเจ้าคนเคียวเอ๋ย	

3.2.1.2 เพลง เจ้าเนื้อนุ่ม (ภาคกลาง)

เพลง เจ้าเนื้อนุ่ม

เจ้าเนื้อนุ่มเอ๋ย	นุ่มเจ้านักจะเคยมือ
วางลงเสียบ้างเถิดเถิด	บุญญาเจ้าคนเคียว

3.2.1.3 เพลง เชิญนอน (ภาคใต้)

เพลง เชิญนอน

เชิญนอนเถิดเจ้านอน	กล่อมให้เจ้านอนในเปล
นอนเถิดเจ้าชอดเสน่ห์	แม่จะเวชาให้เจ้านอน
อย่าครหนกคกใจกลัว	แม่ทูนหัวสะท่อน
แม่ซื่ออย่ามาหลอกหลอน	กล่อมให้เจ้านอนเปลเอย

คำศัพท์

เวชา = ไกวเปล

แม่ซื่อ = ผู้ที่ดูแลเด็กซึ่งมิใช่เป็นคน เป็นความเชื่อที่ว่าเด็กทุกคนที่เกิดมาจะมีแม่ซื่อคอยดูแล

3.2.1.4 เพลง อื้อจางา (ภาคเหนือ)

เพลง อื้อจางา

อื้อจางาอย่าให้	หลับอย่าให้หลับสองคำ
ถ้าป้อนายมาก่อขยต้น	หลับบ่าจิ้นหื้อเจ้าหลับแถม อื้อจางา

คำศัพท์

ป้อนาย = พ่อของลูก

3.2.1.5 เพลง อื้ออื้อจางา (ภาคเหนือ)

เพลง อื้ออื้อจางา

อื้ออื้อจางา	หลับสองคำแม่นายมาก่อขยต้น
แม่จักอื้อเจ้าว่าจางา	ว่าหลับเตอะนา
หลับคำเตอะนา	กุ่มมาลาแม่อย่าให้
ว่าแก้วแก่นไ้	แม่กลับเสียนเอ
แมงหมีหน้อยจักมาต่อมคำ	แมงลิลาจักมาต่อมหน้า
ต่อมแล้วรวคบินไป	ว่าอื้ออื้อจางา
หลับสองคาแม่นายอย่าให้	บึกหนึ่งแม่แก่นแก้วไ้
แม่จักมาเอา อื้ออื้ออื้ออื้อ	

คำศัพท์

หลับเคอะ	=	หลับเอะ
แมงลิลา	=	แมลงหวี่
ค้อมคำ	=	ตอมตา

3.2.1.6 เพลง นอนนอนจาย (ภาคอีสาน)

เพลง นอนนอนจาย

นอนนอนจายเอ่อนอน นอนหลับตาอย่าให้
นอนไหลจั้งหลี่

คำศัพท์

จั้ง	=	จิง
------	---	-----

3.2.1.7 เพลง ทองคำลูกแม่ (ภาคอีสาน)

เพลง ทองคำลูกแม่

นอนसानเอทองคำลูกแม่	นอนแต่เช้าเข้าอย่าดั่งคั้ง
นอนจริงจริงหลับตาจ้อยจ้อย	ลูกอ่อนน้อยนอนแล้วแม่กวย
ตาเวนสวยถึงยามกินข้าว	ให้ลูกแจ่มเจ้าลูกมากินนม
แม่จิโถมเจ้าไปอาบน้	จับส่วยเจ้าอย่าพาโล

คำศัพท์

ดั่ง	=	เคลื่อนไหว
คั้ง	=	ร่างกาย
ชี่	=	จะ
โถม	=	อุ้ม
ส่วยเจ้า	=	ล้างเจ้า

3.2.2 เพลงกล่อมเด็กที่สะท้อนถึงธรรมชาติและสังคม

สภาพสังคมไทยในอดีต แวดล้อมไปด้วยความสมบูรณ์ทางธรรมชาติ จึงมีการเปรียบเทียบและกล่าวถึงธรรมชาติ เช่น นกเขา นกกาเหว่า นกขมิ้น ฯลฯ กับวิถีชีวิตของผู้คนในสังคมที่มีความเกี่ยวข้องกัน หรืออาจจะเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตที่พึ่งพากันระหว่าง มนุษย์ กับ ธรรมชาติ

3.2.2.1 เพลง นกขมิ้น (ภาคกลาง)

เพลง นกขมิ้น

นกขมิ้นเหลืองอ่อน	คำแล้วจะนอนที่ตรงไหน
จะนอนไหนก็นอน	สุขทุกข์ไม่ก็เคยนอน
ลมพระพายพัดมาอ่อนอ่อน	เจ้าเคยมานอนรังเอย

3.2.2.2 เพลง เดือนหงาย (ภาคกลาง)

เพลง เดือนหงาย

เดือนเอยเดือนหงาย	ดาวกระจายทรงกลด
อุ้มเจ้าขึ้นใส่รถ	ว่าจะพาไปชมเดือน
พิศแลดูดาวไป	ดาวก็ไม่งามเหมือน
พิศแลดูเดือน	เหมือนนวลอุเม่นา

3.2.2.3 เพลง กาเหว่า (ภาคกลาง)

เพลง กาเหว่า

กาเหว่าเอย	ไซ้ให้แม่กาฝัก
แม่กาก็หลงรัก	คิดว่าลูกในอุทร
คาบเอาข้าวมาเผื่อ	คาบเอาเหยื่อมาป้อน
ถนอมไว้ในรังนอน	ซ่อนเหยื่อมาให้กิน
ปีกเจ้ายังอ่อนคลอแคล	ห้อยห้อยจะสอนเจ้าบิน
แม่กาพาไปกิน	ที่ปากน้ำพระคงคา
ดินเจ้าเหยียบสาหร่าย	ปากก็ใช้หาปลา
กินกุ้งแลกินกั้ง	กินหอยกระพังแมงดา
กินแล้วก็โสมมา	จับต้นหว้าโพทอง

3.2.2.4 เพลง ไก่แจ้ (ภาคใต้)

เพลง ไก่แจ้

ไก่แจ้เอย	พลัดแม่ไก่อลาย
เขี่ยกินหาดทราย	ไก่อลายคอกหมา
อย่าใจเจ้าเอย	ไก่อเราขันยาก
ไก่อลายคอกหมา	ขันเพราะนะทูนหัวเอย

คำศัพท์

ไกลย = ไก่อย

3.2.2.5 เพลง ลมพัด (ภาคใต้)

เพลง ลมพัด

ลมพัดเอย	พัดมารวยริน
หอมดอกขมิ้น	หอมกลิ่นมาแล้วพ่อบุญหัว
เจ้าสายสุดสวาทของเรียมเอย	อยู่ที่ไหนเลขไม่เห็นตัว
หอมกลิ่นมาแล้วพ่อบุญหัว	คิดตัวน้องมาเอย

3.2.2.6 เพลงคนเวียงพิงค์ (ภาคเหนือ)

เพลงคนเวียงพิงค์

โอ้ โอ้ บ้านเฮา	ภูเขาป่าไม้ลมเย็น
ฝูงนกน้ำตกกระเซ็น	ลงพัดเย็นเป็นถิ่นคนงาม
หมู่เฮาเวียงพิงค์	เป็งฮิงฮักกันจ้วยกัน
ผ่อกันดูแลเพ่งปิ่น	ส่งฮิมกันฮักกันหมู่เฮา

คำศัพท์

บ้านเฮา	=	บ้านเรา
เวียงพิงค์	=	เมืองเชียงใหม่
เป็งฮิง	=	พิงพิงอาศัย
ฮักกันจ้วยกัน	=	รักกันช่วยกัน

เพลงนี้เป็นการแสดงถึงสภาพความเป็นอยู่ของเมืองเชียงใหม่ ซึ่งมีธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ ทั้งยังมีลักษณะนิสัยที่รักความสามัคคีช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

3.2.2.7 เพลง นกเขา (ภาคอีสาน)

เพลง นกเขา

นกเขาเอย...เขาปล่อย	บินไปจับห้อยแล้วก็มารัง
แห่มะจิกอยฟังเสียงเอย	นกเอียงเสียงเย็น
พาเจ้าเล่นน้าม	อย่าหาทรายน้ามลือก
เจ้าก็คิกน้ามมา	จับตัวเข้าได้เอามาใส่กรงขัง
ให้เจ่านอนรังตัวเดียวเอ่ย	

คำศัพท์

บินไปจับหอยแล้ว = บินไปจับหอยแล้ว

3.2.3 เพลงกล่อมเด็กที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับสภาพเศรษฐกิจ

นอกจากจะกล่าวถึงความรักของแม่ เพลงกล่อมเด็กยัง บางบทได้ถ่ายทอดสภาพเศรษฐกิจ การทำมาหากิน ของผู้คนในสังคมขณะนั้น ที่สอดแทรกมาในเพลงกล่อมเด็ก

3.2.3.1 เพลง ขนมห้างมา (ภาคกลาง)

เพลง ขนมห้างมา

โละเห่โละฮัก	ลูกขึ้นแต่ดึก
ทำขนมห้างมา	หัวดีเมียก็ค่า
ขนมห้างมา	ก็คาหม้อแกงเฮย

3.2.3.2 เพลง วัดโบสถ์ (ภาคกลาง)

เพลง วัดโบสถ์

วัดเขยวัด โบสถ์	ปลูกข้าวสาลี
ลูกเขยตกยาก	แม่ขายก็พรากรูกสาวหนี
คันข้าวโพดสาลี	ปานฉะนี้จะโรยรา

3.2.3.3 เพลง นกเขาเดือน (ภาคกลาง)

เพลง นกเขาเดือน

นกเขาเดือนเฮย	ให้อยู่เรือนเลี้ยงน้อง
แม่จะไปขายของ	เลี้ยงน้องเด็กพ่อคุณเฮย

3.2.3.4 เพลง นกกระเจาบ (ภาคกลาง)

เพลง นกกระเจาบ

นกกระเจาบหัวเหลืองเฮย	คาบข้าวนาเมืองมาสองรวง
คาบมาว่าจะค่านาหลวง	แก้มพวงเจ้าคนเคียวเฮย

3.2.3.5 เพลงทอทูก (ภาคใต้)

เพลง ทอโทก

ฮา..เอ้อ..ทอโทก เหนือ	ทอพืมสามสิบเส
น้ำไหลนองได้เก	ทอเป็นลายลูกหวาย
ผืนหนึ่งจะทอนุ่ง	ผืนหนึ่งจะทอชาย
ทอเป็นลายลูกหวาย	ชายเจ้าไม่พอ..เอ้อ..เหนือ..กัน

คำศัพท์

สามสิบเส	=	สามสิบสี่
เก	=	ก็ทอผ้า

สมัยก่อนการทอผ้าจะมีทุกบ้าน เป็นอุตสาหกรรมครัวเรือน ผู้หญิงทุกคนต้องทอผ้าเป็น พอเริ่มเป็นสาวก็เริ่มหัดทอ จนชำนาญ

3.2.3.5 เพลง เรือใหญ่ (ภาคใต้)

เพลง เรือใหญ่

ฮา..เอ้อ เรือใหญ่ เหนือ	ชักใบขึ้นแล้วว่าอีล่อง
อย่ารำเหลยนวนน้อง	เรือพี่อีล่อง ไปสงขลา
พี่ชายบากหน้าหัวเรือไป	ทรมวยนั่งกินแต่น้ำดา
เรือพี่อีล่อง ไปสงขลา	เดือนสี่เดือนห้าก็มา...เอ้อ..เหนือ..ถึง

คำศัพท์

อี	=	จะ
เรือใหญ่	=	เรือใบสองถึงสามหลักในสมัยก่อนเป็นเรือเดินทะเลสาบระหว่างอำเภอ

ระโนด จังหวัด สงขลา และจังหวัด พัทลุง และทั่วๆ ไป เรือที่ขนาดใหญ่มากใช้ในการคมนาคมติดต่อกับกรุงเทพ สิงคโปร์ ฯลฯ ปัจจุบันเรือใบดังกล่าวไม่มีปรากฏให้เห็นอีกแล้วตามกาลเวลากาลเวลา เนื่องจากมีพัฒนาการเดินเรือทะเลเกิดขึ้นใหม่ โดยนำเรือที่ใช้เครื่องจักรเข้ามาแทนที่

3.2.3.6 เพลง อ้อจา (ภาคเหนือ)

เพลง อ้อจา

อ้อ อ้อ อ้อ อ้อ จา	ป้อนายไปดั่งสา
แม่นายไปนานอกบ้าน	เก็บบ่าช่านใส่โล้ง
เก็บลูกกั่งใส่ซ้า เก็บบ่าห้าใส่ปึก	หน่วยหนึ่งเอาไว้กินเมื่อแลง
หน่วยหนึ่งเอาไว้ขายแลกข้าว	หน่วยหนึ่งเอาไว้เป็นเปี่ยนเจ้าว่า (อ้อ อ้อ จา)

คำศัพท์

ป้อ	=	พ่อ
ซ้า	=	ตะกร้า
ปึก	=	พก หรือ ห่อ
หน่วยหนึ่ง	=	แบ่งไว้ส่วนหนึ่ง
แลง	=	เวลาเย็น
เปี่ยน	=	เพื่อน
บ่าช่าน	=	มะช่าน เป็นผลไม้ชนิดหนึ่งมักอยู่ตามป่ามีรสเปรี้ยว

จากเนื้อหาของเพลงแสดงให้เห็นถึงลักษณะวิถีชีวิตความเป็นอยู่โดยการเก็บหาของป่า ซึ่งเกิดขึ้นจากธรรมชาติ เนื่องจากภูมิประเทศทางภาคเหนือในอดีตอุดมด้วยป่าเขามากมาย สมบูรณ์ไปด้วยพืชพรรณธัญญาหาร

3.2.3.7 เพลง อ้อจาจา (ภาคเหนือ)

เพลง อ้อจาจา

อ้อ..จา..จา	หลับสองคำก้อยตื่น
หลับบ่าจิ้น	ก้อยหลับแหม อ้อ...
แม่ไปมาก้อยตื่น	หลับหือจิ้นตื่นแล้วกินนม อ้อ..
นายไค่อยากกินป่า	แม่จักไปช่อน
มีข้าวเย็นสองก้อน	ป้อนแล้วนอนจา อ้อ..
แม่ไปหน้อย	จ้งขบสองคำ
แม่ไปนอย่าให้	แก้วแก่น ไ้แม่จะกล่อม อ้อ..จา..จา..

คำศัพท์

อ้อจาจา	=	ทำนองเพลงอ้อใช้ร้องเกริ่นนำก่อนจะเข้าเนื้อความ
หลับ	=	หลับ

สองคำ	=	สองตา
ก้อย	=	ก้อย
บ่าจิ้น	=	ไม่สดชื่น
กิน	=	กิน
ไค้อยาก	=	อยาก
ป้า	=	ปลา
ซ๋อน	=	ซ๋อน ในที่นี้หมายถึง ซ๋อนปลา
หน้อย	=	หน้อย
จั้งขบสองคำ	=	จงหลับตา
แก้วแก่นไ้	=	ถูกรัก

เนื้อหาของเพลงนี้แสดงถึงวิถีชีวิตที่จำเป็นต้องหากิน นอกจากทำนาแล้ว ยังใช้วิธีการอื่น เพื่อดำรงชีวิต เช่น การจับปลา โดยใช้สวิงซ๋อนปลาตามแม่น้ำลำห้วย หรือในท้องนา ส่วนการกินข้าวของทางเหนือนิยมกินข้าวเหนียว ที่สะท้อนจากเนื้อเพลงที่มีการแบ่งข้าวเหนียวเป็นก้อน

3.2.3.8 เพลง นอนสาเค้อ (ภาคอีสาน)

เพลง นอนสาเค้อเค้อหล้า

นอนสาเค้อเค้อหล้า	ขวัญตาลูกของแม่
นอนหลับแล้วลูกแก้วแม่สิกว	แม่สิไปเจ็ญฝ้ายเดือนหงายๆ เว้าบ่าว
แม่สิหาพ่อน้ำมาเลี้ยงให้ใหญ่สูง	ส่วนว่าลุงแลป้าอวอาเพิ่นบ่เบ็ง
เพิ่นก็ฟั้งบ่กายใกล้เพิ่นก็ซัง	นอนสาเค้อเค้อหล้าขวัญตาลูกของแม่

คำศัพท์

นอนสาเค้อ	=	หลับเสียเดอะ
เจ็ญฝ้าย	=	ปิ่นฝ้าย
เว้า	=	พูด
พ่อน้ำ	=	พ่อเลี้ยง
เพิ่น	=	เขา หรือ ท่าน
บ่	=	ไม่

จากเนื้อหาของเพลงนี้เป็นการระบายอารมณ์ของหญิงหม้าย ซึ่งแสดงความคับแค้นใจ ทุกข์ใจ ความหว้าเหว่ ที่ขาดที่พึ่งหรือหัวหน้าครอบครัว สถานภาพของหญิงหม้ายในอดีตเป็นเรื่องที่ผิดปกติ ไม่เหมาะสม ทางสังคมเชื่อว่าผู้หญิงไม่สามารถดูแลตัวเองได้ไม่ว่าจะอยู่ในวัยใด การที่

ผู้หญิงกระทำสิ่งใด โดยไม่มีผู้คุ้มครองจึงเป็นเรื่องที่น่าคำหนิ ดังนั้น หญิงหม้ายในเพลงนี้จึงปรารถนาจะหาพ่อเลี้ยงมาดูแลตนและลูก เพื่อให้ดำรงสภาพความเป็นอยู่ได้ในสังคม

3.2.3.10 เพลง นอนสาหล้า (ภาคอีสาน)

เพลง นอนสาหล้า

นอนสาเค้อหล้า	นอนสาแมสีกอม
แม่สิไปเงินฝ้าย	เดียนหงาย เอ้าพอ
เอ้าพ่อมาเกี่ยวหญา	มั่งหลังคาให้เจ้ายู
ฝนสิฮ้า อูแก้ว	ซีไปช่นอูไซ
กั้นเพินได้กั้นจัน	เจ้ากะเหลียวเบิงดำ
กั้นเพินได้ป้า	เจ้ากะสิเหลียวเบิงหน้า
มูพิน้องเฮียนไก่อ	เพินกะซัง

คำศัพท์

แมสีกอม	=	แม่จะกล่อม
เอ้า	=	เอา
เจ้ายู	=	เจ้าอยู่
ฝนสิฮ้า	=	จะเป็ยกฝน
ไซ	=	ไหน
กั้นจัน	=	กั้นเนื้อ
ได้ป้า	=	ได้ปลา

เนื้อหาของเพลงกล่อมเด็กบทนี้มีลักษณะคล้ายกับบทเพลง นอนสาเค้อเคอหล้า ซึ่งสะท้อนถึงการทำมาหากินของหญิงหม้าย ในขณะที่เดียวกันยังสะท้อนถึงค่านิยมในเรื่องของผู้หญิงที่ต้องพึ่งพาสามี ให้ความคุ้มครอง เป็นหัวแรงในการช่วยทำมาหากิน และหากสามีเสียชีวิต หรือหย่าร้าง ทอดทิ้งไป ผู้หญิงต้องกลายเป็นหญิงหม้าย มักจะถูกคูหมิ่นเหยียดหยาม เป็นที่รังเกียจของสังคม รวมทั้งบรรดาญาติพี่น้องต่างตั้งข้อรังเกียจเช่นกัน เป็นที่น่าสังเกตว่าแนวความคิดการแต่งงานของชาวอีสานนั้น ไม่ได้ให้ความสำคัญกับการใช้ชีวิตคู่ระหว่างสามี ภรรยา อย่างเดียว หากการแต่งงานหมายถึง การเพิ่มแรงงานให้กับครอบครัวฝ้ายหญิงด้วย ตามระบบการสืบเครือญาติ ชายใดเมื่อแต่งงานแล้วจะต้องออกรเรือนไปอยู่ร่วมกับฝ้ายหญิง ซึ่งในเพลงกล่อมเด็กทางอีสานหลายเพลง จะสะท้อนให้เห็นว่าแรงงานของฝ้ายหญิงนั้นสำคัญทัดเทียมกับแรงงานชาย เช่น การปั่นฝ้ายทอผ้า ทำไร่ทำนา และหาอาหาร เป็นต้น ดังนั้น เมื่อขาดแรงงานฝ้ายใดลง ฝ้ายที่เหลือจะประสบกับความ

ถ้าหากจึงจำเป็นต้องหาแรงงานใหม่มาชดเชย อย่างในกรณีที่กำลังกล่าวถึงการหาพ่อน้ำ หรือเอาพ่อกมาช่วยงานอื่นๆ นั้นเอง

3.2.3.11 เพลงนอนสาหล่า (ภาคอีสาน)

เพลงนอนสาหล่า

นอนสาหล่าหลับตาแม่สิกก้อม	อีพ้อหม่อมเขาไปขายไหม
ลงไปไทยขายไหมขายหลอด	ขายไปฮอดเมืองนอกเมืองคอกนา
หลับคินมาซื้อปลามาค้อน	แดคบฮ้อนลมกะบ่แสง
บ่ายแลงๆ แม่สิแกงเปิดไก่อ	ให้ลูกใหญ่เป็นผู้เป็นคน
อย่าสิวนกวนพ่อกวนแม่	ขอให้แค่ลูกหลับลูกนอน
คิกออนซอนหมู่เขานอนมิดมี	นอนสาหล่าหลับตาเจ้าอย่าแอ้ว

คำศัพท์

นอนสาหล่า	=	นอนเดอะลูกรัก
หม่อม	=	คำเรียกลูกชายแสดงความรัก
หลับคิน	=	หลับคิน
ฮ้อน	=	ร้อน
แสง	=	แรง
บ่ายแลงๆ	=	บ่ายคล้อย
มิดมี	=	เงียบกริบ
แอ้ว	=	ฮ้อน, โยเซ

บทเพลงนี้พรรณนาถึงการออกเดินทางไปค้าขายของฝ่ายชาย ด้วยสาระของเพลงนี้อยู่ที่วิถีชีวิตการประกอบอาชีพด้านการทอผ้า การทอผ้าไหมของชาวอีสาน เป็นหัตถกรรมในทุกครัวเรือน เนื่องจากต้องทอผ้าขึ้นใช้เอง เมื่อหมดฤดูทอในช่วงระยะเวลาที่ว่างงานหญิงชาวบ้านจะทอผ้า โดยหญิงที่สูงอายุจะทอผ้าในเวลากลางวัน ส่วนหญิงสาวรุ่นจะลงช่วง ปั่นฝ้าย สาวไหม คัดฝ้าย ในเวลากลางคืน อันเป็นประเพณีหนึ่งของชาวอีสานที่เรียกว่า ประเพณีลงช่วง ผ้าที่เหลือจากการนุ่งห่มภายในครัวเรือน พ่อบ้านจะนำลงไปขายที่ภาคกลางจึงเรียกว่า “ลงไปไทย” ดังที่ปรากฏอยู่ในเนื้อเพลงดังกล่าวนี้

3.2.4 เพลงกล่อมเด็กสะท้อนสังคม

การรับใช้สังคมของเพลงกล่อมเด็กไม่ได้มีแค่ ขับกล่อม อย่างเดียว แต่ยังสะท้อนถึงเหตุการณ์ต่างๆ ในสังคม ที่มีค่านิยม และจารีตประเพณี ที่เป็นนัยทางสังคม ซึ่งสามารถเชื่อมโยงไปสู่บริบททางสังคมไทยในอดีต

3.2.4.1 เพลง เจ้าเนื้อละเอียด (ภาคกลาง)

เพลง เจ้าเนื้อละเอียด

เจ้าเนื้อละเอียดเอ๋ย	ซ้างเข้าในเพนียด
แม่มิให้เจ้าไปดู	ซ้างพลาขมันคกน้ำมัน
มันคกเป็นบ้ำอยู่	แม่ห้ามมิให้ไปดู
บุญชูเจ้าคนเดียวเอ๋ย	

3.2.4.2 เพลง บุญประเสริฐ (ภาคกลาง)

เพลง บุญประเสริฐ

เจ้าบุญประเสริฐเอ๋ย	เกิดในคอกจำปี
แม่เลี้ยงเจ้าไว้หมายว่าจะฝากผี	พ่อทองดีของแม่เอ๋ย

3.2.4.3 เพลง เรือแล่น (ภาคกลาง)

เพลง เรือแล่น

เรือเอ๋ยเรือแล่น	ชาวสามเส้นสิบห้าวา
จอดไว้ที่หน้าท่า	คนก็ลงอยู่เต็มลำ
หัวจอดที่บางกอกน้อย	ท้ายก็ซ้อยไปปากน้ำ
คนก็ลงเต็มลำ	พายจ้ำมาจับจับ
พายดำและพายแดง	เป็นสี่ปีกแมลงทับ
พายมาอยู่หับหับ	ว่าจะไปปรับนางสิบสอง
เรือก็ล่มลงท่าจีน	มาป็นขึ้นอ่าวแม่กลอง
เสียวข้าวแลเสียวของ	น้องชายก็ไม่คิด
เหลือแต่ผ้าเช็ดหน้า	ของเจ้าพระยาตื่นคิด
ยังแต่ปลาสลิด	คิดตัวอุแม่มา

เพลงนี้กล่าวถึงสภาพสังคมในสมัยรัตนโกสินทร์ (ห้องพันธุ์ มณีรัตน์: 2529) ซึ่งกล่าวถึงบางกอกน้อย ที่มีลักษณะเป็นคลองขนาดใหญ่ตัดเข้ามาจากปากแม่น้ำ ช่วงสถานีรถไฟบางกอกน้อย

โดยตามริมคลองบางกอกน้อยจะมีบ้านเรือนและผู้คนอาศัยอยู่กันมาก และทำสวนผลไม้เป็นส่วนใหญ่ จึงมีผู้สัญจรและค้าขายกันอย่างหนาแน่น ในอดีตการคมนาคมจะอยู่ทางน้ำเป็นหลัก เรื่องจึงเป็นพาหนะที่สำคัญพอๆ กับเส้นทางของแม่น้ำเจ้าพระยา เพลงนี้ยังสะท้อนภาพความรุ่งเรืองของการคมนาคมขนส่งทางน้ำ ที่มีเรือมากมายตั้งแต่คลองบางกอกน้อยจนถึงปากน้ำ จังหวัดสมุทรปราการ ที่ใกล้จะออกสู่ทะเล เพื่อเดินทางขนส่งต่อไปยังหัวเมืองที่ห่างไกล และการค้าขายกับต่างประเทศ

3.2.4.4 เพลง พัดกระดิด (ภาคกลาง)

เพลง พัดกระดิด

เจ้าพัดกระดิดเอ๋ย	ลับมิดไว้ให้คม
ลับแล้วว่าจะ โจนผม	เอวกลมเจ้าคนเดียว

เนื้อหาของเพลงนี้ถือว่าเป็นวัฒนธรรมทางสังคม ที่นิยม โจนผมไฟให้กับเด็กทารก ซึ่งเป็นความเชื่อว่าจะชำระล้างสิ่งสกปรกภายหลังการคลอดแล้ว ยังจะเป็นมงคลกับเด็กบางบ้านจะทำพิธีทำบุญเลี้ยงพระ ให้พระเป็นผู้เริ่ม โจนให้จากนั้นบรรดาญาติก็จะร่วม โจนด้วยการขลิบผมที่ละมิด นอกจากนี้แล้วยังมีความเชื่ออีกว่าสำหรับเด็กที่ผมบาง เมื่อ โจนผมแล้วจะทำให้ผมที่งอกขึ้นมาใหม่หนาและดกดำสวยงาม

3.2.4.5 เพลง วัดโบสถ์ (ภาคกลาง)

เพลง วัดโบสถ์

วัดเขยวัด โบสถ์	มีคัน โคนคอยู่เจ็ดคัน
เจ้าขุนทองไปปล้น	ปานจะนี้ไม่เห็นมา
คดข้าวออกใส่ห่อ	จะด่อเรือออกไปหา
เขาก็เล่าลือมา	ว่าเจ้าขุนทองตายแล้ว
เหลือแต่กระดุกแก้ว	เมียรักจะไปปลง
ขุนศรีจะถือฉัตร	ยุคกระบัตร์จะถือธง
ถือท้ายเรือหงส์	ปลงศพเจ้าพ่อนา

บทเพลงนี้สันนิษฐานได้ว่า อยู่ในสมัยอยุธยาเป็นบทเพลงที่สวดวิกรรมของเจ้าขุนทอง ซึ่งน่าจะเป็นทหารไทยคนหนึ่งครั้งกรุงเก่า และได้ออกไปปล้นค่ายพม่า (กิ่งแก้ว อรรถาภรณ์: 2519: 199 -200) แต่การกำหนดลักษณะอายุเช่นนี้ผู้วิจัยไม่เห็นด้วย เพราะขาดหลักฐานที่แน่นอน นอกจากเนื้อเรื่องหากพิจารณาจากประวัติศาสตร์ การปล้นค่ายพม่า น่าจะเกิดขึ้นในครั้งสงครามก่อนเสียกรุงครั้งที่สุดท้าย พ.ศ. 2310 มีความเป็นไปได้สูงกว่าครั้งอื่น เรื่องนี้คงเป็นเรื่องเล่าสืบทอดกันมาระยะหนึ่ง

ก่อนที่จะมีผู้นำมาแต่งเป็นเพลงกล่อมเด็ก และแต่งขึ้นช่วงต้นรัตนโกสินทร์ เพราะหากแต่งขึ้นในช่วงเกิดเหตุตัวเจ้าขุนทองคงจะมีระบุไว้ในประวัติศาสตร์ หรือพงสาวดาร มากกว่าการคาดคะเนตีความดังกล่าว

3.2.4.6 เพลง นานาเกิดันคก (ภาคกลาง)

เพลง นานาเกิดันคก

โอะละเห่	เจ้านานาเกิดันคก
ปลุกเอาไว้แถมพก	หนุ่มน้อยจะมีเมีย
แค้นใจด้วยกระรอก	มันกัดเอาดอกมะพร้าวเสีย
เจ้าก็ชวคมีเมีย	ว่าจะกินยาตาย
เจ้ากินข้าวเหนียวนึ่ง	กินน้ำฝักกับนมควาย
กินเสียจะให้ตาย	เสียตายแต่นวลอุแม่่นา

3.2.4.7 เพลง จันทรเจ้าขา (ภาคกลาง)

เพลง จันทรเจ้าขา

จันทรเอ๋ยจันทรเจ้า	ขอข้าวขอแกง
ขอแหวนทองแดง	ผูกมือน้องข้า
ขอช้างขอม้า	ให้น้องข้าขี่
ขอเก้าอี้	ให้น้องข้านั่ง
ขอเตียงตั้ง	ให้น้องข้านอน
ขอละครให้น้องข้าดู	ขอชายชู้เลี้ยงน้องข้าเด็ก
ขอชายเกิด	เลี้ยงตัวข้าเอง

บทเพลงนี้กล่าวถึงความใฝ่ฝัน และแรงปรารถนาในสิ่งที่ผู้ร้องไม่มีและอาจจะไม่มีวันได้รับเลย ในช่วงชีวิตของเขา การขอจากดวงจันทร์ถือเป็นทางออกที่ดีที่สุดในขณะที่นั้น และสิ่งที่ขอก็คือสิ่งที่น่าจะอยู่ห่างจากวิถีชีวิตของผู้ร้อง เรื่องราวและสิ่งที่ปรารถนาทั้งหมดอาจดูธรรมดา หากจะเกิดขึ้นในสมัยปัจจุบัน การขี่ช้าง ขี่ม้า เป็นอีกการประชาสัมพันธ์หนึ่งของการท่องเที่ยว การนั่งเก้าอี้และนอนบนเตียงกลับเป็นกิจวัตรหนึ่งของทุกๆ วัน การแสดงละครจะวิจิตรงดงามเพียงใด ไม่ว่าฐานะของผู้ชมเป็นอย่างไรผู้จัดละครล้วนยินดีและเชิญชวนให้ชม เพื่อการถ่ายทอดศิลปะ แต่จะด้วยอะไรก็ตาม งานวิจัยนี้กำลังศึกษาเรื่องราวในอดีต ดังนั้นแล้ว เพลงจันทรเจ้าขา ซึ่งทำหน้าที่ร้องกล่อมเด็ก สืบทอดกันมา คงไม่ได้อธิบายแค่เพียงความไพเราะของเพลง แต่ต้องการที่จะสะท้อนภาพในอดีต ที่อาจมองข้ามและนำศึกษาต่อไป

3.2.4.8 เพลง เจ้ากระเทอด (ภาคกลาง)

เพลง เจ้ากระเทอด

เจ้ากระเทอดเอ๋ย	เจ้าขี้ม้าเทศจะ ไปท้ายวัง
ซักกริชออกแกว่ง	ว่าจะไปแทงฝรั่ง
เมียห้ามไม่ฟัง	เจ้ากระเทอดเอ๋ย

ด้วยเนื้อหาของเพลงนี้ที่แสดงถึงความขัดแย้งกับฝรั่งต่างชาติ จึงมีการสันนิษฐานว่าคงเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตอนปลายของสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เนื่องจากเป็นช่วงที่มีฝรั่งจากตะวันตก เช่น ฝรั่งเศส โปรตุเกส ฮอลันดา ฯลฯ เข้ามาค้าขายและเจริญสัมพันธไมตรี (ผ่องพันธุ์ มณีรัตน์ : 2529) อย่างไรก็ตามการศึกษาเหตุการณ์ตามบทเพลงนี้ น่าจะมีโอกาสเกิดขึ้นในสมัยอื่นได้ เพราะการเข้ามาทำการค้าของฝรั่งนั้นมีด้วยกันหลายยุคสมัย ดังนั้นการค้นคว้าสาระของเพลงนี้จึงเป็นสิ่งที่ต้องทำการศึกษาต่อไป

3.2.4.9 เพลง กั้วยม้งคลาแตกกาบ (ภาคใต้)

เพลง กั้วยม้งคลาแตกกาบ

ฮา..เอ..ครือน้อง เหนอ	ครือกั้วยม้งคลาแตกกาบ
เจริญงั่งลงให้ราบ	กราบน้องให้ด้วนสักสามที
เรียน นอ โม กอ ข้อ	รู้บ้างหรือพ่อเนื้อดี
กราบน้องให้ด้วนสักสามที	น้องจะชี้ตัว นอ ให้ เอ้อ เหนอ เลข

คำศัพท์

เนื้อดี	=	เนื้อเนียนละเอียด
กั้วยม้งคลา	=	กั้วยพ้งลา หรือ กั้วยคานี

เป็นการแสดงให้เห็นวิธีการเรียนหนังสือแค่ครั้งโบราณ คือ เรียน กอ ข้อ ในอดีตมีผู้รู้หนังสือน้อย การเรียนหนังสือต้องเรียนกันที่วัด ฉะนั้นผู้ที่ได้บวชได้เรียน จะสามารถอ่านหนังสือได้ แต่ผู้ชายในเพลงนี้คงไม่ได้บวชเรียน จึงถูกผู้หญิงดูถูก เหยียดล้มด้วยดี ด้วยความเชื่อที่ว่าหากชายใดไม่ได้บวชเรียนจะไม่สามารถเป็นผู้ครองเรือนที่ดีและสมบูรณ์ตามประเพณีไทยได้

3.2.4.10 เพลง เมืองนคร (ภาคใต้)

เพลง เมืองนคร

เมืองนครเอ๋ย	แต่ก่อนเขาเล่ามา
พระศรีธรรมโศกราชมีวาสนา	ได้ก่อกองมหาศุขอดทองคำ
ไว้เป็นที่บูชามหาชน	ฝูงคนนับถืออุปถัมภ์
ที่ทรุดโทรมซ่อมไว้ไม่ตกต่ำ	เจ้าคำมีคนไปบูชาเอ๋ย

คำศัพท์

เมืองนคร = เมืองนครศรีธรรมราช

บทเพลงนี้กล่าวถึงคุณค่าทางศาสนาที่สืบทอดมาเป็นเวลายาวนาน ตั้งแต่สมัยพระยาศรีธรรมมาโศกราช ซึ่งในอดีต สมัยกรุงสุโขทัย พุทธศาสนาที่เมืองนครฯ ถือว่ารุ่งเรืองมาก และได้มีการเชิญพระภิกษุสงฆ์จากลังกามาเผยแผ่ ส่วนในกรุงสุโขทัยนั้นหากผู้ใดต้องการศึกษาพระพุทธศาสนา ต้องเดินทางมาศึกษาที่เมืองนครศรีธรรมราช

3.2.4.11 เพลง ไปนคร (ภาคใต้)

เพลง ไปนคร

ไปเอ๋ยไปนคร	ไปแลพระนอนพระนั่ง
พระพิงเสาดั่ง	หลังคามุงกระเบื้อง
เข้าไปนั่งแค้แค้	แลเหมือนพระทรงเครื่อง
หลังคามุงกระเบื้อง	ทรงเครื่องดอกไม้...เอ้อ...เหอ...หวาง

เพลงนี้เป็นการแสดงวิธีการนมัสการพระบรมธาตุที่จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งผู้ที่ไปมาแล้วได้มาเล่าให้ผู้อื่นฟังเป็นเพลงกล่อมเด็กว่ามีอะไรบ้าง พระบรมธาตุจังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นที่ควรเคารพสักการะของชาวใต้ทั่วไป ในอดีตหากใครได้ไปนมัสการและนำสิ่งของจำพวกทองคำเงิน ไปบรรจุพระบรมธาตุ ถือว่าได้บุญแรง จากบทเพลงเป็นการบรรยายถึงความงามของวัดพระธาตุ ได้แก่ พระที่ประดิษฐานในวัด ทั้งพระนั่ง พระนอน พระที่มีเครื่องทองเต็มองค์ สวยงามตระการตา ทำให้ผู้ได้ชื่นชมชื่นต้นใจและเกิดศรัทธายิ่งขึ้น

3.2.4.12 เพลง นกเขี้ยว (ภาคใต้)

เพลง นกเขี้ยว

นกเขี้ยวเหอ	เกาะเรียวไม้พุก
พ่อแม่อยู่หนูก	โลกไปใช้นาย
ฝนตกฟ้าร้อง	พ่อแม่เขาอยู่หนูกบาย
โลกไปใช้นาย	นั่งกินแต่น้ำตา

เนื้อหาของบทเพลงนี้ เป็นการระบายออกทางอารมณ์ที่ไม่สามารถแสดงออกได้อย่างเปิดเผย ด้วยสาเหตุที่ลูกต้องถูกเกณฑ์ไปใช้งานรับใช้หลวง ที่ขึ้นตรงกับหลวงหรือมูลนายแล้วแต่ชนิดของเลก/ไพร่ ที่ทางการส่งเจ้าหน้าที่ออกไปสัก ในอดีตการไปทำงานรับใช้เจ้านายแต่ละครั้งจะกินเวลา 1 เดือน เมื่อครบกำหนด 1 เดือน ก็กลับไปรับใช้นายคือ ที่เรียกว่า เข้าเดือนออกเดือน จะใช้เวลา 6 เดือนต่อปี ส่วนลักษณะของงานนั้นขึ้นอยู่กับว่าช่วงนั้นหลวงหรือเจ้านายมีความประสงค์จะทำกรใดเป็นหลัก เช่น การก่อสร้าง การสงคราม เป็นต้น

3.2.4.13 เพลง ตีนเข้า (ภาคใต้)

เพลง ตีนเข้า

ฮา..เฮ้อ..ตีนเข้า เหอ	พระท่านมาขึ้นบาตร
กดข้าวขันใส่ถาด	พร้อมทั้งข้าวบาตรและข้าวบิณฑ์
กรวดน้ำอธิษฐาน	ให้รูปหงส์นั่งคราญเขาไฉน
พร้อมทั้งข้าวบาตรและข้าวบิณฑ์	เชิญกินเถิดทูล..เฮ้อ..เหอ..หัว

คำศัพท์

ข้าวบาตร = กดข้าวใส่ขันตักใส่บาตร

ข้าวบิณฑ์ = ก้อนข้าวหรือข้าวที่เหลือจากใส่บาตรแล้วนำไปกองให้ สุนัข หรือนกกิน

เพลงนี้แสดงถึงวัฒนธรรมไทยว่า ทุกเช้า ทุกบ้านจะต้องใส่บาตรและทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้บรรพบุรุษที่เสียชีวิตไปแล้ว ในขณะที่เดียวกันถือเป็นการช่วยบำรุงพระภิกษุ เพื่อสืบทอดพระพุทธศาสนาต่อไป

3.2.4.14 เพลง พิไป (ภาคใต้)

เพลง พิไป

ฮา..เอ้อ..พิไปเหอ	ไปบ้านห้วนอนสักเดียว
ไปเชื้อสารเหนียว	แทงคัมลากพระ
โลกโลกแพงแพง	อีแดงไม่ละ
แทงคัมลากพระ	อย่าละสักทีเอ้อ เหอ..เดียว

คำศัพท์

บ้านห้วนอน	=	บ้านทางทิศใต้
เชื้อ	=	ซื้อ
แทงคัม	=	ทำคัม
โลก	=	ถูก

เป็นการแสดงออกทางวัฒนธรรมพื้นเมืองภาคใต้ คือ การลากพระ หรือ ชักพระ ตรงกับวันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๑ ถือกันว่าเป็นวันออกพรรษา ในวันนั้นจะมีการลากพระ หรือ แห่พระกันไปตามที่ต่างๆ ประเพณีนี้สืบเนื่องมาจากในครั้งพุทธกาล จะมีการแห่ชักพระทั้งทางบกและทางน้ำตามแต่ความสะดวก ซึ่งทุกบ้านจะทำข้างคัมลูกโยนเพื่อนำไปแขวงพระพุทธรูปที่นำมาแห่ ถือเป็นความเชื่อที่ว่าได้นำอาหาร ไปถวายพระพุทธรเจ้า เพราะคัมลูกโยนเป็นอาหารที่เก็บง่ายและนำไปสะดวก อีกทั้งช่วยให้อ้อมได้นาน จึงเป็นที่นิยมทำกันทุกบ้าน

3.2.4.15 เพลง ไก่เดือน (ภาคใต้)

เพลง ไก่เดือน

ฮา..เอ้อ..ไก่เดือนเหอ	ขันเทือนดังทั้งบ้าน
โลกสาวคนจี้คร้าน	นอนนานให้แม่ปลุก
แม่จวยได้คัมขวาน	แทงวานเข้าคังพลุก
นอนนานให้แม่ปลุก	โลกสาวจี้คร้าน..เอ้อ..เหอ..การ

คำศัพท์

ไก่เดือน	=	ไก่เดือน
ขันเทือน	=	ขันดังลั่น ไปทั้งบ้าน
โลก	=	ถูก
แยง	=	แห่หรือตี๋มเข้าไป
วาน	=	ทวาร หรือ สะโพก

ประเพณีชาวบ้านที่มีอาชีพ ทำไร่ ทำนา ทำสวน ต้องแต่เช้าตรู่ เพื่อออกไปทำงาน ถือกันว่า การได้สัมผัส น้ำค้างที่ตกค้างบนปลายหญ้า จะทำให้แข็งแรง ในเพลงนี้ได้ดำเนินผู้หญิง ที่ขี้เกียจ และนอนตื่นสาย ไม่ช่วยพ่อแม่ทำงานบ้านงานเรือน ซึ่งจะเป็แม่บ้านที่ดีไม่ได้ เนื่องจากประเพณี ของผู้หญิงไทย ภรรยาต้องดูแลปรนนิบัติสามี ต้องตื่นก่อน เพื่อเตรียมน้ำล้างหน้า ข้าวปลาอาหาร เพราะฉะนั้นผู้เป็นแม่ต้องกวาดขันอบรมนิตย ให้ลูกสาวสามารถประพฤติปฏิบัติคนไม่นอกกรอบคา ธรรมเนียมของสังคม

3.2.4.16 เพลง ไปตรัง (ภาคใต้)

เพลง ไปตรัง

ฮา..เอ้อ..พี่ไปตรังเหอ	น้องสั่งสักสิ่งพ่อหัวผ้า
เชื่อกให้น้องราสักหน้า	เชื่อร่มผ้าให้น้องเราสักกัน
ยังสิ่งหนึ่งเหลยพ่อใจดี	เชื่อหวีให้น้องสักสองอัน
เชื่อร่มผ้าสั้นสักกัน	ไว้กันเวลา..เอ้อ..เหอ..ฝน

คำศัพท์

เชื่อ = ซื่อ
 เหลย = อีก, อีกสิ่งหนึ่ง, เอาอีก

คนเมืองตรังกับเมืองลุง (พัทลุง) ไปมาหาสู่กันอยู่เสมอ โดยเฉพาะเมืองตรัง ขณะนั้นตั้งอยู่ ที่กลันตัน ถือว่าเป็นเมืองที่เจริญมาก เนื่องจากเป็นเมืองท่าเรือมีสินค้าเข้า - ออก หลากหลาย ที่มา จากต่างประเทศ เช่น เมืองไทรบุรี , เกาะหมาก หรือ ปีนัง และชวา เพลงนี้มีที่จากจังหวัดพัทลุง ด้วย เหตุนี้ผู้ที่อาศัยอยู่เมืองพัทลุง จะเดินทาง ไปเมืองตรังก็มักจะมีผู้สั่งซื้อของต่างๆ ดังกล่าวในบทเพลง เช่น จก หรือ กระจก ร่มผ้า และหวี ซึ่งในอดีตสิ่งเหล่านี้เป็นของที่หายาก และมีที่เมืองตรังเท่านั้น

3.2.4.17 เพลง พ่อผมสอด (ภาคใต้)

เพลง พ่อผมสอด

ฮา..เอ้อ..พ่อผมสอด เหอ	ไปไหนไม่รอดเพราะหวงเมีย
อีเอาโพงพางไปวางเสี	กลัวเมียอีได้กับข้าหลวง
ผมสอดพ่อยอดใจ	ไปไหนไม่รอดพ่อยอดพวง
กลัวเมียอีได้กลับข้าหลวง	แก้มพวงของน้องคน..เอ้อ...เหอ...เคียว

คำศัพท์

ผมสอด	=	ชื่อทรงผมลักษณะคล้ายผมจอนเกี่ยวหู
โพพงวาง	=	เครื่องคักปลา ปากกว้างและยาวเรียวยาวไปที่ก้นจุก
ไปวาง	=	ไปคักปลา

บทเพลงนี้มีเรื่องราวการประพาศและปฏิบัติตัวของเหล่าข้าหลวง ที่รับมอบหมายออกมา สักเล็ก การเดินทางออกมาสักเล็ก แต่แต่ละครั้งต้องห่างจากครอบครัวเป็นเวลานาน จึงมักจะแสวงหา หญิงงามตามท้องถิ่นที่ไปสักเล็กเป็นเมีย ซึ่งเมียลักษณะนี้อาจจะไม่ใช่ในฐานะภรรยา และผสมกับ ค่านิยมของผู้หญิงที่ชื่นชอบ ในความเป็นข้าหลวงอยู่แล้ว ดังนั้นคามบทนี้หากทราบว่าข้าหลวงมา ปฏิบัติหน้าที่ ฝ่ายสามีจะคอยเฝ้าดูภรรยาของตนเพื่อไม่ให้ยุ่งเกี่ยวกับพวกข้าหลวง

3.2.4.18 เพลง โลกสาว (ภาคใต้)**เพลง โลกสาว**

ฮา..เอ้อ..โลกสาว เหนอ	โลกชาวเร็นดินสุด
ตัวชาวสาอย่างคอกพุด	นางแม่หวงไว้ให้โนรา
น้ำขันไม่ให้ลูกอาบ	แป้งหยาบไม่ให้ลูกทา
นางแม่หวงไว้ให้โนรา	ต่อไคจะมาขอ..เอ้อ..เหอ.

คำศัพท์

เร็นดิน	=	เรือนทางทิศเหนือ
ต่อไค	=	เมื่อไค

จากเนื้อหาของเพลงแสดงให้เห็นค่านิยมของชาวใต้สมัยหนึ่ง ซึ่งนิยมการแสดง โนรา โดย เฉพาะตัวผู้แสดง จนเกิดการสร้างค่านิยมเรื่องการแต่งงาน นอกจากเสมียนซึ่งเป็นที่นิยมนำมาเป็น ลูกเขย หากบ้านใดมีลูกเขยเป็นผู้แสดง โนราแล้วลูกสาวบ้านนั้นจะทำให้บิดามารดาพอใจอย่างยิ่ง ดังปรากฏใน หนังสือจดหมายเหตุ ประพาสหัวเมืองปักษ์ใต้ของ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า เจ้าอยู่หัว (หน้า 146) ว่า “เจ้าคุณรัชฎาเล่าว่าเมื่อแรกๆ ท่านมาเป็นเจ้าเมืองครั้งนี้ ตามธรรมเนียม ของผู้ชายไปสู่ขอลูกสาว ฝ่ายบิดามารดาถามก่อน ๒ ข้อ คือ ราม โนห์ราเป็นหรือไม่ กับขโมยควาย เป็นหรือไม่ ถ้าไม่เป็นทั้งสองอย่างไม่ยอมยกลูกสาวให้ เพราะบิดามารดาแลไม่เห็นว่าจะเลี้ยงเมียได้ อย่างไร” เนื่องจากผู้แสดง โนราสมัยก่อนถือว่าเป็นผู้มีความสามารถ คือ ด้านกำลัง ต้องเป็นผู้ที่ความ อุดมแข็งแรง ด้วยทำร้ายราที่ดั่งใช้กำลังมาก ด้วยเหตุนี้เมื่อเลิกรำ โนราแล้วจะทำการทำงานสิ่งใด ย่อมเป็นผู้ที่มีความฉลาด ไหวพริบดี มนุษย์สัมพันธ์ดี ซึ่งด้วยการมีพลังกำลังดีมาแต่เดิม หากจะทำ นาทำสวนก็จะเป็นผู้ที่อดทนและขยันในการงาน ถ้ายังแสดง โนราอยู่จะสามารถสร้างรายได้ที่ดีเลี้ยง

ดูครอบครัวได้สบาย ส่วนเรื่องที่ลักขวยเป็นหรือไม่นั้น เพื่อทดสอบความกล้าหาญและความสามารถในทางนักรบ ผู้ลักขวยเป็นต้องเป็นผู้ที่ฉลาดในเชิงการป้องกันดูแลครอบครัวจากอาวุธร้ายแค้นนั่นเอง

3.2.4.19 เพลง อี้เอี้ยเหย (ภาคเหนือ)

เพลง อี้เอี้ยเหย

อี้เอี้ยเหย	หมูมึงออกคอก
ไต้มันออก	ชาวศอกยาววา
ตัดไม้สามปล้อง	มาหนีบนมสาว
บ่าเชือขาว	ตคน้ำวนวน
โจรหัวล้าน	โจรหัวยี่
ลักขวยอุหนี	บ่าตีมาส่ง
น้ำเต็มคัง	น้ำเต็มนา
ขวยแม่มอย	กินหญ้าหลอบแหลบ
สาวกั้นเต็บ	แม่ฮ้างกั้นกึ่ง

คำศัพท์

อี้เอี้ย	=	คำเรียกลูกสาวหัวปี
เหย	=	เฮย หรือ เอี้ย
บ่าเชือ	=	มะเชือ
บ่าตี	=	ผู้ชายที่เรียกว่า ตี
หัวยี่	=	หัวยุง
หลอบแหลบ	=	ลักษณะของเสียงกินหญ้า
กั้นเต็บ	=	กั้นนอน
แม่ฮ้าง	=	แม่หม้าย
กั้นกึ่ง	=	กั้นใหญ่

จากเนื้อเพลงแสดงถึงสภาพความเป็นอยู่ ที่นิยมการเลี้ยงหมูไว้ขาย เนื่องจากเลี้ยงง่ายกินอาหารจากคน รวมทั้งการหาคั้นกล้วยมาทำราโดยเลี้ยงไว้ในคอกที่เป็นไม้ไผ่เดี่ยวๆ ซึ่งบางครั้งจึงเป็นสาเหตุให้หมูถูกแทงไล่แตก ขณะที่มีการกล่าวถึงพฤติกรรมของผู้ชายที่เอาไม้ไผ่มาทำเป็นไม้ยาวขนาด 2-3 ปล้อง ไว้แกว่งหญิงสาวที่ไม่ใส่เสื้อ การกระทำเช่นนี้ถือว่ามีคดกฏใน “มังรายศาสตร์” ซึ่งเป็นกฎหมายล้านนาที่ใช่เป็นเครื่องมือในการปกครองสังคมล้านนาในอดีต นอกจากนี้เนื้อหาของเพลงยังสะท้อนการแย่งกันหากิน ด้วยการเปรียบเทียบชาวจีนว่าเป็นโจรหัวล้าน ที่ได้อพยพเข้า

มาในถิ่นล้านนา ซึ่งอยู่ติดกับชายแดนทางตอนใต้ของจีน (ไพฑูริย์ ดอกบัวแก้ว : 2543 : 11) ดังนั้น เพลงดังกล่าวจึงสะท้อนความเป็นอยู่ของชาวล้านนาโบราณ ที่ประกอบอาชีพ ทำนา เลี้ยงหมู เป็ด ไก่ วัว ควาย และจับปลา และยังมีการตรากฎในมังรายศาสตร์เพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดปัญหา ในการควบคุมสังคม

3.2.4.20 เพลง สิกจั่งจา (ภาคเหนือ)

เพลง สิกจั่งจา

สิกจั่งจาโหง	สองคนพี่น้อง
เวลาแดคฮ้อน	ลมบ่อมาเจย
แม่เลี้ยงเฮย	เฮาไปแอ่วไป
ไปล่องก่องไค้	ประคู้ด้าแป
เป็นชายแห	ชายผีนแผ่นผ้า
หมู่จุมแม่ก้า	ชายเมียงชายปู่
พ่องชายแคบหมู	เป็นแคบหมูฮ้อ
จาวบ้านท่องค้อ	ชายป่าสวาย
ล้าจะค้าย	แก้ป่าใส่ส้ม
ข้าวหนมข้าวคัม	ป้าละปัญญา
อันใดก็มี	ดีแล้วแอ่วภาค

คำศัพท์

สิกจั่งจา	=	เป็นการร้องประกอบการแกว่งไกว
พี่น้อง	=	พี่น้อง
แดคฮ้อน	=	แดคร้อน
บ่อมาเจย	=	ไม่พัดมาเลย
ไปล่องก่องไค้	=	ไปทางถนนที่อยู่ทิศใต้
ประคู้	=	ประคู้
ด้าแป	=	ทำแพ
พ่อง	=	บ้าง
ปู่	=	พู่
จาวบ้านท่องค้อ	=	ชาวบ้านตำบลทุ่งค้อ เป็นตำบลที่อยู่ในอำเภอสันป่าตองเก่งในทางจับปลา
ล้า	=	อร่อย
ปัญญา	=	บัญชี

จากเนื้อหาของเพลง แสดงถึง ลักษณะสภาพของตลาด หรือย่านการค้าถนนท่าแพอย่างเด่นชัด ซึ่งเป็นศูนย์กลางของอาณาจักรล้านนาในอดีต จัดว่าเป็นสถานที่ชุมนุมการค้าขาย ตลอดเส้นทางถนนท่าแพได้เจริญเติบโตมาจนปัจจุบัน เพราะเป็นเส้นทางไปสู่ท่าน้ำแม่ปิงที่เป็นที่พบปะค้าขายของเรือแพต่างเมือง

3.2.4.21 เพลง นอนสาหล่า (ภาคอีสาน)

เพลง นอนสาหล่า

นอนสาหล่าคิ่งหอมดอกคู่	แม่จะยกใส่อุบุญชวย่าวอน
แม่จะยกใส่หมอนบุญเลิงอย่าให้	นอนอุไม้สำงพิจารณา
ให้เจ้าหายโรคามิชัยมิโชค	อุไม้โศกอุแก้วมงคล
บุญกุศลของเจ้าล้าน โลก	เกิดมาโชคนอนอุไม้จันทน์

เนื้อเพลงดังกล่าวนี้ แสดงถึงความเชื่อในอำนาจของบุญกุศล อานิสงส์ แห่งการทำกรรมดี จะคอยปกป้องคุ้มครองผู้กระทำให้อยู่เย็นเป็นสุข ชาวอีสานมีความเชื่อในอำนาจของบุญอย่างหนักแน่นจากการที่ พ่อ แม่ จะเรียกหรือตั้งชื่อของลูกคนว่า บุญชู , บุญเลิง และ บุญปลูก เป็นต้น

3.2.4.22 เพลง เพิงที่ (ภาคอีสาน)

เพลง เพิงที่

เพิงที่ เอาหัวให้หาแนว	นักปราชญ์ นั้นเนอ
ใจสลดอุ้คองแท้	สั่งสอน
อุยงโคได้หัวนาม	นักปราชญ์
เป็นที่กล่าวเว้าขย้อง	ทั่วแดน

เพลงนี้สะท้อนค่านิยมด้านอาชีพ ซึ่งชาวอีสานมักยกย่องอาชีพที่ใช้สติปัญญาหรือรับราชการว่ามีเกียรติกว่าอาชีพอื่น

ตามที่น่าสนใจของเพลงกล่อมเด็กทั้งหมดมาศึกษาเพื่อหาสาระและความหมายที่ปรากฏอยู่ในบทเพลง พบว่าแต่ละเนื้อร้องจะมีความหมายแยกออกไปตามประเภทต่างๆ จากการแสดงความรัก การถนอมเลี้ยงดู การดำเนินชีวิต ท่ามาหากิน รวมทั้งความเชื่อและค่านิยม ที่สะท้อนออกมาผ่านทางเพลงกล่อมเด็ก ด้วยเหตุนี้ เพลงกล่อมเด็กจึงถือว่ามีส่วนร่วมในการรับใช้สังคมมาอย่างยาวนานที่ส่งผ่านความคิด ด้านอารมณ์ เพื่อสะท้อนเหตุการณ์ การเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่ส่งผลต่อสภาพทางสังคมนั้นๆ

3.3 บริบทของเพลงกล่อมเด็กในมิติทางพื้นที่

เพลงกล่อมเด็กในประเทศไทยปรากฏในทุกภาค ทั้งภาคเหนือ ภาคอีสาน ภาคกลาง และภาคใต้ เพลงกล่อมเด็กทางภาคเหนือ และภาคอีสานนั้น เนื้อร้องและความหมายอยู่ในลักษณะการรำพึงความอาภัพ การทำมาหากิน ต่างจากทางภาคใต้ ที่มีเนื้อหาที่รุนแรงในทางประชดและเสียดสีสังคมเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งความหมายในแต่ละภาคย่อมแสดงบริบททางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมที่แตกต่างกัน

3.3.1 เพลงกล่อมเด็กภาคเหนือ

ตามเนื้อร้องของเพลงกล่อมเด็กทางภาคเหนือที่กล่าวไว้ข้างต้น จะไม่ปรากฏความรุนแรงส่วนมากความหมายจะเป็นเพลงบริสุทธิ์ ไม่กระทบเสียดสีสังคม เพียงแต่กล่าวถึงชีวิตการทำมาหากิน ซึ่งอาจจะมีสาเหตุจากทางภาคเหนือของไทย ในอดีตเป็นสังคมล้านนาที่มี ขนบธรรมเนียมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ของล้านนา เนื่องจากอาณาจักรล้านนาเป็นรัฐหนึ่งที่ปกครองตนเองมีประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่ยาวนาน ก่อนการสร้างกรุงศรีอยุธยา มีกฎการควบคุมผู้คนด้วยกฎหมายของล้านนา ใน มังรายศาสตร์ ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็นลักษณะกฎหมายเรื่องต่างๆ ประมาณ 80 กว่าลักษณะ (ประคอง นิมมานเหมินท์ : 2517) เช่น ลักษณะการปกครอง ลักษณะหมายลูกหญิงหลานสาว (เกี่ยวกับการสู่ขอ) ลักษณะบิดามารดา ปู่ย่าตายาย ต้องแบ่งมรดกกัน ลักษณะเป็นหนี้กัน ลักษณะอนาจาร เป็นต้น ลักษณะที่กล่าวมาล้วนเป็นลักษณะที่เกี่ยวข้องทางสังคม ไม่มีลักษณะของอำนาจ เช่น ชนเหมือนในกฎหมายตราสามดวง ด้วยเหตุนี้เนื้อร้องเพลงกล่อมเด็กทางภาคเหนือ จึงมีสาระที่เชื่อมโยงกับอำนาจน้อยมาก ส่วนใหญ่เป็นการสะท้อนเรื่องราวการทำมาหากิน ด้านธรรมชาติ และคุณค่าทางวัฒนธรรมที่โดดเด่นของชาวเหนือ

3.3.2 เพลงกล่อมเด็กภาคอีสาน

สาระของความหมายจะคล้ายคลึงกับทางภาคเหนือที่ไม่มีเรื่องราวของความรุนแรง แต่จะคร่ำครวญถึงความยากเข็ญของชีวิต มักกล่าวถึงความอาภัพของลูกที่ขาดพ่อ จำเป็นต้องหาพ่อเลี้ยงมาช่วยดูแล เป็นผู้นำ และช่วยแม่ทำมาหากิน เป็นการแสดงอารมณ์ของหญิงหม้าย ความหว้าเหว่ขาดที่พึ่ง ซึ่งในส่วนนี้ได้บ่งบอกถึงการให้ความสำคัญต่อผู้ชายในอดีต ที่ผู้หญิงจำเป็นต้องอาศัยการเป็นผู้นำ ช่วยปกป้องดูแล ทั้งยังขาดแรงงานสำคัญของครอบครัว ผู้ชายจึงถือว่าเป็นนัยทางสังคมด้านคุณค่า

ปัจจุบันประเทศลาว มีชนกลุ่มหนึ่งที่เรียกว่า “ผู้ไท” ซึ่งฝ่ายลาวถือว่าเป็นฝ่ายไทย ไม่ใช่คนลาว (จิตร ภูมิศักดิ์: 2526) มีธรรมเนียมที่ผู้หญิงต้องเตรียม เครื่องใช้ประเภท หมอน มุ้ง ผ้าห่ม พร้อมตกแต่งอุปกรณ์ต่างๆ ด้วยการปักลวดลายอย่างประณีต สำหรับการแต่งงานของคน ด้วยคติ

ความเชื่อของชาวผู้ไท ซึ่งถือว่า เพศชาย เป็นใหญ่ เหนือ เพศหญิง เมื่อหญิงแต่งงานไปแล้วถือว่า เป็นสิทธิขาดของตระกูลฝ่ายชาย ประเพณีดังกล่าว ยังคงถูกรักษาไว้ให้ดำรงอยู่ ตามภาคอีสานของไทย ทางจังหวัดพนมมณคร และจังหวัด สกลนคร ที่ชาวผู้ไทอพยพเข้ามาอาศัยอยู่

3.3.3 เพลงกล่อมเด็ก ภาคใต้

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้ หรือที่เรียกว่า เพลงร้องเรือ เพลงชาน้อง มักจะมีความหมายที่เสียดสีสังคม ประชดประชัน และบางมีเนื้อหาที่รุนแรง ทั้งนี้สาเหตุอาจมาจากวิถีชีวิตที่ต้องต่อสู้กับภัยธรรมชาติบ่อยครั้ง และการคดอยู่ภายใต้อำนาจรัฐโดยไม่เต็มใจ ซึ่งสะท้อนค่านิยมเกี่ยวกับชุมชน ที่ชาวใต้รักพวกพ้อง ทั้งมีความผูกพันในท้องถิ่นอย่างสูง และค่านิยมต่อสถาบันทางสังคม ด้วยบางบทเพลงมีเนื้อหาในทาง ว่ากล่าวเสียดสีข้าราชการที่ประพฤติมิชอบ ตามทัศนคติของชาวใต้ต่อข้าราชการในทางลบ โดยเนื้อร้องเพลงกล่อมเด็กทางใต้บางบทเพลงยังได้สะท้อนเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์บางเหตุการณ์ เพื่อนำมาศึกษาหาสาระและความหมายที่แทรกอยู่ในบทเพลง และสามารถเชื่อมโยงกับการค้นหาสัญลักษณ์ของอำนาจตามที่งานวิจัยนี้กำลังทำการศึกษายู่ได้เป็นอย่างดี อีกด้วย

3.3.4 เพลงกล่อมเด็กภาคกลาง

สำหรับการดำรงชีวิตในภาคกลาง ทางด้านปัจจัยการผลิตคล้ายคลึงกับภาคต่างๆ จากการผลิตไว้กินเอง เหลือจึงขาย เนื้อหาของเพลงโดยทั่วไป เป็นการแสดงความรักของบุพการี และกล่าวเปรียบเทียบ และสั่งสอน โดยหยิบเอาธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมมาเป็นเครื่องหมายวิถีชีวิตทางสังคม เช่น เพลง กากว่า เพลง วัค โบสถ์ ฯลฯ แต่สิ่งที่แทรกในเพลงกล่อมเด็กซึ่ง โคดออกมาจากเพลงกล่อมเด็กของทุกภาคนั้น คือเรื่องการยอมรับ อำนาจ ของรัฐ โดยสคดี ไม่มีถ้อยคำเสียดสีเหมือนภาคใต้ เนื่องจากอยู่ใกล้ศูนย์กลางอำนาจ ดังนั้นเมื่อรัฐเกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม วิถีชีวิตของชาวบ้านทางภาคกลางก็จะเปลี่ยนตามไปด้วยอย่างรวดเร็วกว่าภาคอื่น ตามปัจจัยที่รัฐขึ้นให้ นั่นเอง

จากการศึกษาเบื้องต้นของเนื้อร้องในเพลงกล่อมเด็กเพื่อหาสาระและความหมาย ในการค้นหาบริบททางสังคม แสดงให้เห็นว่าเนื้อร้องบางบทนั้น ได้มีการกล่าวถึงสภาพเหตุการณ์ทางการเมืองและสังคม ในทางเสียดสี และเปรียบเทียบ ทั้งยังบรรยายถึงลักษณะ โครงสร้างทางสังคมแบบชาวบ้าน ที่สะท้อนความเชื่อ และค่านิยม กลายเป็นอุดมการณ์ในแนวทางการดำเนินชีวิต รวมทั้งการควบคุมสังคม เช่น เพลง อีเอี้ยเหย ของทางภาคเหนือ ที่กล่าวถึงลักษณะของสังคม โดยทั่วไป อันมีเครื่องมือในการดูแลสังคมคือ กฎหมายล้านนา ที่เรียกว่า “มังรายศาสตร์” จากถ้อยคำบางตอนในบทเพลงที่ฝ่ายชายล่วงละเมิดฝ่ายหญิง จะเข้าชื่อลักษณะอนาจาร จับหน้าอกสตรี

และการระบายอารมณ์ของหญิงหม้ายทางภาคอีสาน ในเพลง นอนสำหลาได้สะท้อนถึงภาพทาง เศรษฐกิจ ด้านแรงงาน ที่ขาดแรงงานของฝ่ายชายเป็นผลให้ขัดสนต่อการดำรงชีวิต ในขณะที่ภาคใต้ จะมีความโดดเด่นมากในทางสังคม ด้วยคำเสียดสี คำสั่งสอนที่รุนแรง ภาพของอำนาจรัฐที่เข้าไป จัดการควบคุมสะท้อนอยู่หลายบทเพลงในเพลงชาน้อง อย่างใน เพลง นกเขียว ที่อธิบายถึงความ ลำบากของลูกชายที่ถูกเจ้านายเกณฑ์ไปใช้ หรือ เพลง ผมสอด ที่เสียดสีข้าราชการส่วนกลางที่ลงไป สักเลก และไปก่อความร้อใจให้แก่ชาวบ้าน ในส่วนของภาคกลางแม้ด้อยคำในเนื้อหาของเพลง ไม่แสดงออกชัดเจน แต่ความหมายที่แฝงอยู่ในเนื้อร้องสามารถตั้งข้อสังเกต จนนำมาศึกษาสาระ ของแต่ละด้อยคำได้ อย่างเช่น ใน เพลง จันทรเจ้าขา ที่แสดงอารมณ์ความปรารถนาต่อดวงจันทร์ ไม่ว่าจะเป็นการ ขอข้าวขอแกง ขอแหวนทองแดง ซึ่งเพราะเหตุใดจึงไม่ขอแหวนทองคำ หรือ แหวนเพชร ขอขี้ช้าง ขี้ม้า ขอนั่งเก้าอี้ และขอนอนเตียง ตลอดจนการขอลูละคร ทั้งหมดที่กล่าวมา จึงเป็นสาเหตุของการศึกษาวิจัยเพื่อหาความหมายในเนื้อร้องที่มีมากกว่าการร้องกล่อมเด็ก

เนื้อความในเพลงกล่อมเด็กที่มีอยู่หลากหลาย บางครั้งแสดงอารมณ์ที่ไม่เหมาะสมสำหรับเด็ก เช่น เพลงที่เกี่ยวกับชู้สาวและที่เสียดสีสังคม (กิ่งแก้ว อัดดากร : 2519:185) ทำให้เด็กได้ยิน เรื่องราวต่างๆ ในสังคมมาตั้งแต่ยังไม่รู้เรื่องสา แต่ยังมีบทเพลงอยู่จำนวนหนึ่งที่มีความประณีตของ อารมณ์เหมาะสำหรับเด็ก อย่างไรก็ตาม เพลงหรือวรรณกรรมทั้งหลาย เป็นสิ่งที่ถ่ายทอดมาจาก อารมณ์ของมนุษย์ ซึ่งเรื่องราวและเหตุการณ์เหล่านี้จึงสะท้อนออกมาในเพลงพื้นบ้านประเภทต่างๆ ซึ่งจะทำการศึกษากันต่อไป

ศูนย์วิจัยทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย